

Sokaklardaki başıboş köpeklerin öldürülmesi caiz midir?

Soru: Sokaklardaki başıboş köpeklerin öldürülmesi caiz midir?

Kısa Fetva

Allah Teala alemi insan, insanı ise kendi için yaratmıştır. Kainattaki diğer varlıkları insanın istifadesine sunan İslam; insanın, sebepsiz yere bir hayvanı öldürmesini veya ona eziyet etmesini yasaklamıştır. Ancak özellikle köpek gibi yırtıcı hayvanların insan sağlığı için tehdit oluşturması halinde telef edilmesine izin vermiştir. Zira İslam'ın korunmasını emrettiği beş esastan biri de candır. Buna göre toplumsal bir tehlike haline gelen başıboş veya sahipli saldırgan köpeklerin devlet eliyle insanların yaşadığı bölgelerden tecrit edilmesi gerekmektedir. Söz konusu hayvanlara böyle bir yaşam alanı hazırlanmasının mümkün olmaması halinde öldürülmeleri de caizdir. Devletin bu noktadaki vazifesini yerine getirme noktasında taksirde bulunması halinde ise şahıslar; kendileri, çocukları veya diğer yakınları için tehlike oluşturan köpekleri öldürebilir.

Detaylı Fetva

İnsanı ve kainatı kusursuz bir güzellikte yaratan Allah Teala, kendisiyle kullar arasındaki münasebetin sınırlarını çizdiği gibi kulların birbirleriyle ve sair varlıklarla olan münasebetlerine de ölçüler belirlemiştir. İslam, eşref-i mahlukat olan insanın dünyada huzur içinde yaşayabilmesi ve ahirete sükunetle hazırlanabilmesi için fıkıh literatüründe “Zarûrât-ı hamse/Korunması zorunlu olan beş madde” olarak tabir edilen din, can, akıl, nesil ve malın korunmasını garanti etmektedir. Bu bağlamda gündeme gelen olaylardan biri de başıboş sokak köpeklerinin insanlara saldırması ve birçok hadisede ölüme sebep olmasıdır.¹ Bu yazıda insan ve hayvan hakları bağlamında başıboş sokak köpekleri sorununun çözümüne yönelik İslam'ın hükmünü ele alacağız.

İslam'da hayvan hakları

Allah Teala tüm mahlukatı insan için yaratmış² ve hayvanları da insanların istifadesine sunmuştur.³ Ancak hayvanlardan istifa ederken dahi onlara eziyet etmeyi yasaklamıştır. Bu bağlamda Allah Rasülü ﷺ şöyle buyurmaktadır: “Allah Teala her şeyin güzel şekilde yapılmasını emretmiştir. Öldürürken en güzel şekilde öldürün. Hayvanı boğazlarken de en güzel şekilde boğazlayın. Hayvanı kesmek için kullanacağınız bıçağı iyice keskinleştirin ve hayvanınızı rahatlatın.”⁴

İslam'ın hayvan haklarına ne kadar değer verdiğini ve onlara eziyet etmeyi yasakladığını gösteren en güzel örneklerden biri de Abdullah İbn Mesud'dan nakledilen şu rivayettir: “Rasûlullah'la ﷺ birlikte bir seferdeydik. Bir ihtiyacını gidermek için yanımdan ayrıldığında iki yavrusuyla birlikte bir serçe kuşu gördük ve iki yavrusunu da yakaladık. Anne kuş geldi ve üzerimizde kanatlarını çırparak uçmaya başladı. Daha sonra yanıma gelen Peygamber ﷺ: ‘Bu hayvana yavrusu ile acı çektiren kimdir? Derhal yavrusunu ona geri verin!’”⁵ buyurdu.

Diğer bir rivayette İbn Ömer (r.a), bir tavuğu hedefe koyup ona ok atan bir grup genç görünce onları uyarmış ve Allah Rasulü'nün ﷺ bunu yapanlara lanet ettiğini haber vermiştir.⁶

Zikredilen rivayetlerden de anlaşıldığı üzere İslam, hayvanlar da dahil olmak üzere tüm canlılara güven içinde bir yaşam hakkı tanımış ve insanı tehdit eden bir unsur haline gelmediği müddetçe eziyet edilmesini yahut öldürülmesini yasaklamıştır. Buna göre diğer canlılar gibi köpeğin de canı muhteremdir ve sebepsiz yere öldürülmesi caiz değildir.⁷

Köpeklerin öldürülmesiyle ilgili rivayetlerin değerlendirmesi

İslam, insan veya hayvan olması fark etmeksizin tüm canlıların hayatını değerli kabul etmektedir. Ancak Allah Teala “O (Allah), göklerde ve yerde ne varsa hepsini kendinden bir lütuf olarak emrinize vermiştir. Bütün bunlarda düşünenler için işaretler vardır.”⁸ buyurarak yeryüzünde esas unsurun insan olduğunu ifade etmektedir. Normal şartlar altında domuz eti yemeyi veya içki içmeyi haram kılan İslam, insan canını ölümden kurtarmak söz konusu olduğunda zaruret miktarında buna müsaade etmektedir. Yaşam hakkına sahip olmaları açısından köpek veya diğer hayvanlar arasında herhangi bir fark yoktur. Aynı şekilde insan sağlığı için bir tehdit haline gelmeleri halinde bunlara karşı bir tedbir alınması gerektiği hususu da aşıkardır.

Allah Rasulü ﷺ Medine'de bir dönem insanlar için tehdit haline gelen köpeklerle alakalı öldürme emri vermiştir. Bu bağlamda İbn Ömer (r.a) şunu aktarmaktadır: “Allah Rasulü ﷺ köpekleri öldürmemizi emretti. Bizler de Medine ve çevresinde dolaşır ve bulduğumuz köpekleri öldürürdük. Hatta çölden gelen bir kadıncağızın peşinden giden bir köpeği dahi öldürdük.”⁹ Diğer bir rivayette ise Allah Rasulü ﷺ ziraat, avcılık veya sürüyü muhafaza etmek için kullanılan köpekleri, öldürme emrinden istisna etmiştir.¹⁰

Hiz. Aişe'den (r.anha) nakledilen bir rivayette ise Allah Rasulü ﷺ şöyle buyurmaktadır: “Dört hayvan vardır ki bunlar insanlara zarar verirler (fasıktırlar). Bunların, ihramlı olanlar veya olmayanlar tarafından öldürülmesi caizdir. Bunlar: çaylak, leş kargası, fare ve yırtıcı köpektir.”¹¹ Hadis-i şerifte köpek, “العقور/ıyrtıcı” olarak vafsedilmiştir. Bu rivayet, köpeğin öldürülmesini emreden diğer rivayetlerle ve İslam'ın hayvan haklarına verdiği kıymetle birlikte mülhaza edildiğinde Peygamberimiz'in ﷺ bu emrinin sebebinin köpeklerin insanlara verdiği zarar olduğu anlaşılmaktadır. Zira Allah Rasulü ﷺ Sünen sahiplerinin naklettiği bir rivayette şöyle buyurmaktadır: “Köpekler de ümmetlerden biri olmasaydı onların katledilmesini emrederdim. Bunlardan şiddetli siyah olanları öldürün.”¹² buyurmaktadır. Buradan hareketle Hanefi¹³ ve

Şafii¹⁴ fukahasının da aralarında bulunduğu ulemanın çoğunluğuna göre, İslam'ın ilk yıllarında insanlara zarar verme ihtimali olduğundan Allah Rasulü ﷺ köpeklerin öldürülmesini emretmiş, ilerleyen yıllarda ise bu hükmü ortadan kaldırarak öldürme emrini insana zarar veren yırtıcı köpeklere özel olarak baki bırakmıştır.¹⁵ Fukaha, bu hükmün sadece köpekle ilgili olmadığını insana zarar veren hayvan kedi dahi olsa onun öldürülebileceğini ifade etmektedir.¹⁶

İnsana zarar veren köpeklerin öldürülmesi bağlamında fukaha şunları söylemektedir: “Bir adamın yoldan geçenleri ısırarak bir köpeği varsa köy halkının onu öldürmesi caizdir... Çok köpek bulunan bir köyde ahali bunlardan zarar görüyor olsa köpek sahiplerine onları öldürmesi emredilir. Bunu kabul etmezlerse mesele mahkemeye taşınır ve mahkeme köpek sahiplerini onları öldürmeye icbâr eder.”¹⁷

Günümüzde sadece köylerde değil şehirlerde de sahipli veya sahipsiz köpek sayısı çok artmıştır. Sadece başıboş olan köpekler değil, sahipli olanlar da insanlara saldırmakta ve can kayıplarına yahut ciddi yaralanmalara sebep olmaktadır. Buna göre devlet yetkilileri, köpeklerin insanlara verdiği zararın önüne geçmek için çalışma yapmalıdır. Köpekler için yaşam alanı oluşturmak suretiyle insanların yoğun olduğu bölgelerden onları tecrit etmek mümkünse bu yapılmalıdır. Herhangi bir sebepten ötürü bunun yapılması mümkün değil ve başka bir yolla da bu vakaların önüne geçilemiyorsa devletin köpekleri öldürmesi vaciptir.¹⁸ Devletin bu vazifesini yerine getirmemesi halinde kişinin, kendisi veya yakınları için bir tehdit olarak gördüğü köpekleri öldürmesi de caizdir.¹⁹

Ayrıca İslam'da, toplumsal bir tehlikeye dönüşmesi halinde insan dahi ölümle cezalandırılabilir. Bu noktada Cenab-ı Hak; “Allah’a ve peygamberine karşı savaşanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası ancak ya öldürülmeleri veya asılmaları yahut el ve ayaklarının çapraz olarak kesilmesi ya da bulundukları yerden sürgün edilmeleridir. Bu, onların dünyada uğradıkları aşağılayıcı cezadır. Âhirette ise onlar için büyük bir azap vardır.”²⁰ buyurmaktadır.²¹ Buna göre ictimâî bir sorun haline geldiğinde insanın dahi öldürülmesi caiz ise, köpek vb. yırtıcı hayvanların öldürülmesi evleviyetle caiz olur.

Sonuç

Allah Teala alemini insan, insanı ise kendi için yaratmıştır. Kainattaki diğer varlıkları insanın istifadesine sunan Allah Teala insanın, sebepsiz yere bir hayvanı öldürmesini veya ona eziyet etmesini yasaklamıştır. Ancak özellikle köpek gibi yırtıcı hayvanların insan sağlığı için tehdit oluşturması halinde telef edilmesine izin vermiştir. Zira İslam'ın korunmasını emrettiği beş esastan biri de candır. Buna göre toplumsal bir tehlike haline gelen başıboş veya sahipli saldırgan köpeklerin devlet eliyle insanların yaşadığı bölgelerden tecrit edilmesi gerekmektedir. Söz konusu hayvanlara böyle bir yaşam alanı hazırlanmasının mümkün olmaması halinde öldürülmeleri de caizdir. Devletin bu noktadaki vazifesini yerine getirme noktasında taksirde bulunması halinde ise şahıslar; kendileri, çocukları veya diğer yakınları için tehlike oluşturan köpekleri öldürebilir.

1. Bu noktadaki bazı örnekler için bkz. <https://www.haber7.com/guncel/haber/3375514-basibos-kopek-sorunu-20-ayda-53-can-aldi>
<https://www.yenisafak.com/gundem/bursada-basibos-sokak-kopeci-dehseti-iki-cocuk-hastanelik-oldu-4619134>
<https://www.takvim.com.tr/video/haber-videolari/kartalda-basibos-sokak-kopeci-olayi-7-yasindaki-minik-cagriya-saldiridilar-30-dikis-atildi>
2. Câsiye, 45/13. ﴿وَتَخَرَّكُمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾
3. Nahl, 16/5. ﴿وَالْأَنْعَمَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنْفَعٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾
4. Müslim, Sayd ve Zebaih, 57 (Hadis No: 1955). « إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ »
« وَلِيَجِدَ أَحَدُكُمْ شُفْرَتَهُ فَلْيَرْجُحْ ذَيْبَ حَتَّى
5. Ebu Davud, Cihad, 112 (Hadis No: 2675). كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَانْطَلَقَ لِحَاجَتِهِ فَرَأَيْنَا حُمْرَةً مَعَهَا فَرْخَانُ فَأَخَذْنَا
فَرْخِيهَا جَفَاءً تِ الحُمْرَةُ لَجَعَلَتْ تَفْرُشُ جَفَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ
6. Buhari, Zebaih ve's-Sayd, 25 (Hadis No: 5515). عَنْ سَعِيدِ بْنِ جَبْرِ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عُمَرَ قَرَأُوا بِفَتْحَةٍ أَوْ بَنَفَرٍ نَصَبُوا دَجَاجَةً يَرْمُونَهَا ، فَلَبَّا
رَأَوْا ابْنَ عُمَرَ تَفْرُقُوا عَنْهَا ، وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ مِنْ فَعَلَ هَذَا إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَنَ مَنْ فَعَلَ هَذَا
7. Burhanuddîn el-Merğînânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî* (Karaçi: Mektebtu'l-Büşrâ, 2021), 1/439.
8. Casiye, 45/13. ﴿وَتَخَرَّكُمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾
9. Müslim, Musâkât ve Ziraat, 10 (Hadis No: 1570). كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُ بِقَتْلِ الْكِلَابِ فَنَبِغَتْ فِي الْمَدِينَةِ وَأَطْرَافِهَا فَلَا
نَدْعُ كَلْبًا إِلَّا قَتَلْنَاهُ حَتَّى إِنَّا لَنَقْتُلُ كَلْبَ الْعَرَبِ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ بَتَبَعِهَا
10. Bkz. Müslim, Musâkât ve Ziraat, 10 (Hadis No: 1571). أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ إِلَّا كَلْبَ صَيْدٍ أَوْ كَلْبَ غَنَمٍ أَوْ
مَاشِيَةٍ
11. Müslim, Hac, 9 (Hadis No: 1198). Müslim'deki diğer bir tarik ve Buhari rivayetinde bunlar beş hayvan olarak ifade edilmiş ve bazılarında yılan zikredilirken bir kısmında ise akrep zikredilmiştir. (Bkz. Buhari, Cezau's-Sayd, 7 (Hadis No: 1829); Müslim, Hac, 9 (Hadis No: 1198-1200). Ayrıca Tirmizi rivayetinde de daha umumi olacak şekilde “İnsana saldıran hayvan” ifadesi de kullanılmıştır. (Bkz. Tirmizi, Hac, 21 (Hadis No: 838). نَحْمُسُ فَوَاسِقُ يُقْتَلْنَ فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ الْحَيَّةُ
وَالْغَرَابُ الْأَبْعَقُ وَالْفَارَةُ وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ وَالْحَدْيَا
12. Ebu Davud, Dahaya (Sayd), 21, 22 (Hadis No: 2845); Tirmizi, Sayd 16 (Hadis No: 1486); Nesai, Sayd ve Zebaih, 10 (Hadis No: 4280); İbn Mâce, Sayd, 2 (Hadis No: 3205). لَوْلَا أَنَّ الْكِلَابَ أُمَّةٌ مِنَ الْأُمَمِ لَأَمَرْتُ بِقَتْلِهَا فَاقْتُلُوا مِنْهَا الْأَسْوَدَ الْبَيْمَ.
13. Ahmed b. Muhammed b. İsmâîl et-Tahtâvî, *Hâşiyetu't-Tahtâvî alâ Merâki'l-Felâh* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1997), s. 744.
14. İzzuddîn İbn Abdisselâm, *el-Gâyetu fî İhtisâri'n-Nihâye* (Beyrut: Dâru'n-Nevâdir, 2016), 3/348.
15. Muhammed Takî Osmânî, *Tekmiletu Fethi'l-Mülhim bi Şerhi Sahîhi Müslim* (Dimeşk: Dâru'l-Erkâm, 2006), 4/339.
16. Bkz. Zeynuddîn İbn Nuceym, *el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dakâik* (Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, ts.), 8/232.
17. Bkz. Burhânuddîn Ebu'l-Meâlî Mahmûd b. Ahmed b. Abdilazîz İbn Mâze el-Buhârî, *el-Muhîtu'l-Burhânî fî'l-fıkhi'n-Nu'mânî* (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2004), 5/381; Heyet, *el-Fetâvâ'l-Hindiyye(el-Fetâvâ'l-Alemgiriyye)* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2014), 5/416.
18. Bkz. Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Ömer b. İbrâhîm el-Kurtubî, *el-Müfhim limâ Eşkele min Telhîsi Kitâbi Müslim* (Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 2012), 4/449.
19. Bkz. Heyet, *el-Fetâvâ'l-Hindiyye(el-Fetâvâ'l-Alemgiriyye)*, 5/416.
20. Maide, 5/33. ﴿إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خَلْفٍ لَّهُ يُغْفَرُوا مِنْ﴾
﴿الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾
21. Bkz. Adnan Koşum, “İslam Hukukunda Hayvanların Yaşama Hakları Bağlamında Köpeklerin Öldürülmeleri Sorunu”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 26 (2015), 306.